

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 053 ПСИХОЛОГІЯ
(ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«ЕКСТРЕМАЛЬНА ТА КРИЗОВА ПСИХОЛОГІЯ»)**

*методичні рекомендації
для здобувачів першого рівня вищої освіти*

Львів 2023

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Начальник кафедри
практичної психології та педагогіки
доктор психологічних наук, професор

Роксолана СІРКО

«1» вересня 2023 р.

**ВИКОНАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
053 ПСИХОЛОГІЯ
(ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«ЕКСТРЕМАЛЬНА ТА КРИЗОВА ПСИХОЛОГІЯ»)**

методичні рекомендації для здобувачів першого рівня вищої освіти

Схвалено вченою радою
факультету психології та
соціального захисту
Протокол № 1
від «9» вересня 2023 р.

Львів 2023

Виконання кваліфікаційних робіт зі спеціальності 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія»)

: метод. реком. для здобувачів першого рівня вищої освіти / укл. А. В. Литвин, Р. І. Сірко, Р. Я. Яремко ; Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. Львів : ЛДУБЖД, 2023. 51 с.

Укладачі: професор кафедри практичної психології та педагогіки, доктор педагогічних наук, професор Литвин А. В.; начальник кафедри практичної психології та педагогіки, полковник служби цивільного захисту, доктор психологічних наук, професор Сірко Р. І.; викладач кафедри практичної психології та педагогіки, майор служби цивільного захисту, кандидат психологічних наук, доцент Яремко Р. Я.

Рецензенти: науковий співробітник відділу організації науково-дослідної діяльності ЛДУБЖД, член-кор. НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Козяр М. М.; завідувач кафедри теоретичної психології інституту управління, психології та безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор Ковальчук З. Я.

У методичних рекомендаціях подано актуальні вимоги, положення та правила щодо написання, оформлення та захисту кваліфікаційних робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія»; денна та заочна форма) у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності ДСНС України. Викладена загальна характеристика матеріалу кожного розділу, а також вимоги до обсягу кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра. Пропонуються типові приклади оформлення структурних частин кваліфікаційного дослідження. Крім того подано зразки перших сторінок кваліфікаційної роботи, необхідних документів, бібліографії та ін.

ВСТУП

«Людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Конституція України, ст. 3.

Фахівці з вищою освітою за спеціальністю «Психологія» працюють у психологічних службах і центрах, в системі освіти, охорони здоров'я, соціальному секторі, на виробництві, виконуючи діагностичну, консультативну, профілактичну та психокорекційну роботу. Крім того, бакалаври цієї спеціальності можуть займати посади в державних закладах, установах та організаціях (адміністраціях, відділах тощо), у приватних закладах освіти і охорони здоров'я, приватних структурах соціального спрямування, консультативних організаціях тощо. З огляду на це випускники мають бути здатні на основі набутих компетентностей здійснювати психологічну діагностику, надавати психолого-медико-педагогічні консультації, психологічну допомогу в розв'язанні нагальних проблем окремим особам і колективам, сприяти поліпшенню психологічного клімату в організаціях, розробляти рекомендації із запобігання конфліктних ситуацій, а також виконувати заходи із психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, переселенців та осіб, постраждалих внаслідок бойових дій.

Кваліфікаційна робота є самостійним навчально-науковим дослідженням здобувача освіти. На підставі її захисту Екзаменаційна комісія вирішує питання про присвоєння здобувачу вищої освіти освітнього ступеня. Вона є підсумком компетентностей, сформованих внаслідок опанування дисциплін, передбачених освітньо-професійною програмою та навчальним планом. Необхідною умовою успішного виконання кваліфікаційної роботи є ґрунтовне оволодіння нормативними, професійно орієнтовними дисциплінами за професійним спрямуванням в обраній галузі та матеріалом інших курсів, набуття навичок самостійної науково-дослідної роботи у процесі підготовки доповідей, виконання курсових робіт, участі в наукових конкурсах тощо.

Виконання та захист кваліфікаційних робіт є заключним етапом підготовки висококваліфікованих конкурентоспроможних бакалаврів із необхідними компетентностями для роботи у повсякденних, особливих та екстремальних умовах; особливим інтересом та знаннями у певних галузях психології кризи та травми; практичними

навичками психопрофілактики, психологічного супроводу та посттравматичної реабілітації, які б сприяли як оптимізації діяльності фахівців ризиконебезпечних професій, так і відновленню психосоматичного здоров'я представників вразливих верств населення та осіб, які опинились у складних життєвих обставинах. З огляду на це, кваліфікаційна робота має на меті:

- систематизувати, закріпити і покращити теоретичні знання здобувачів вищої освіти (курсантів, студентів і слухачів заочного навчання) за спеціальністю 053 «Психологія» (екстремальна та кризова психологія), а також розвинути навички їх використання для психологічного супроводу різних сфер буття людини, зокрема, діяльності в надзвичайних ситуаціях, під час ухвалення рішень з проблем захисту населення й організації діяльності оперативно-рятувальних і пожежно-рятувальних підрозділів ДСНС України;

- виробити вміння узагальнення й аналізу результатів, отриманих іншими дослідниками;

- розвинути навички самостійної роботи здобувачів із нормативною, довідковою та спеціальною літературою, методами досліджень під час вирішення завдань кваліфікаційної роботи;

- узагальнити компетентності здобувачів щодо обґрунтування, планування, організації, проведення та захисту наукових досліджень;

- оцінити готовність здобувачів до роботи практичного психолога та розв'язання складних науково-методичних проблем.

Для написання кваліфікаційної роботи на належному рівні здобувач має володіти:

- комплексом професійних компетентностей у галузі психології;
- ерудицією й обізнаністю в суміжних галузях науки (педагогіка, соціологія тощо);
- навичками самостійної роботи з науковими джерелами;
- досвідом самостійного виконання науково-дослідних робіт у галузі психології.

Виконання та захист кваліфікаційної роботи спрямований на формування елементів таких **компетентностей**:

загальних (ЗК):

- ЗК01 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК04 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

спеціальних/фахових (СК/ФК):

- ФК01 Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології
- ФК02 Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- ФК03 Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків
- ФК04 Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

Програмні результати навчання:

- РН01 Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.
- РН02 Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.
- РН03 Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.
- РН04 Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
- РН05 Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.
- РН06 Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.
- РН07 Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.
- РН08 Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.
- РН09 Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

- РН10 Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.
- РН11 Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.
- РН12 Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.
- РН13 Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.
- РН14 Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.
- РН15 Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.
- РН16 Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.
- РН17 Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.
- РН18 Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення), профілактики кризових станів та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

1. ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Діяльність здобувачів вищої освіти з виконання роботи починається з вибору теми й одержання на кафедрі завдання на виконання кваліфікаційної роботи, її окремих етапів, термінів та інших умов.

Провідні напрями кваліфікаційних робіт із експериментальної та кризової психології:

– психодіагностика психічних процесів та основних психологічних властивостей працівників сектору безпеки і оборони, зокрема фахівців оперативно-рятувальної служби, та їх впливу на професійну діяльність;

- порушення емоційно-вольової сфери особистості під час виконання професійних завдань, у тому числі в умовах війни;
- психолого-педагогічна підготовка працівників сектору безпеки і оборони та інших фахівців.

Кваліфікаційні роботи спрямовані на вирішення таких **завдань**:

- аналіз властивостей нервової системи і характерологічних рис працівників різних напрямів сектору безпеки і оборони;
- дослідження особливостей адаптації, психологічної готовності та психологічної реабілітації фахівців ризиконебезпечних професій;
- вивчення мотиваційної сфери фахівців та її проекція на успішність виконання завдань в екстремальних умовах;
- дослідження особливостей і можливостей здійснення психопрофілактики, психологічного супроводу та посттравматичної реабілітації на основі психології кризи і травми;
- пошук напрямів психологічної підготовки до екстремальних умов діяльності та реабілітації осіб, що перебували в надзвичайних ситуаціях, постраждали внаслідок бойових дій тощо.

1.1. Вибір теми кваліфікаційної роботи

Тематика кваліфікаційних робіт має бути актуальною, відповідати меті ОПП «Екстремальна та кризова психологія», сучасному рівню та перспективам розвитку науки, реальним завданням психолога сектору безпеки і оборони України.

Орієнтовна тематика кваліфікаційних робіт зі спеціальності 053 Психологія (Екстремальна та кризова психологія)

1. Психологічні особливості готовності майбутніх психологів ДСНС України до професійної діяльності в умовах війни. 2. Психологічні особливості розвитку психічної саморегуляції майбутніх рятувальників у процесі професійної підготовки. 3. Вплив емоційного інтелекту на стиль поведінки працівників ризиконебезпечних професій у конфліктній ситуації. 4. Психологічні особливості емоційного вигорання працівників ризиконебезпечних професій в умовах воєнного стану. 5. Психологічні особливості емоційного вигорання волонтерів в умовах воєнного стану. 6. Психологічний аналіз гендерних особливостей стресостійкості рятувальників в умовах війни. 7. Соціально-психологічні чинники ефективності виконання завдання підрозділом Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

8. Психологічний аналіз емоційної стійкості військових медиків в умовах воєнного стану.
9. Психологічні особливості формування стресостійкості пілотів Армійської авіації.
10. Особливості психологічної підготовки майбутніх рятувальників в умовах воєнного стану.
11. Особливості психологічної готовності молодих працівників ДСНС до діяльності в умовах ризику.
12. Психологічні особливості формування стресостійкості курсантів ЗВО ДСНС в умовах війни.
13. Психологічні особливості формування та розвитку професійного спілкування майбутніх рятувальників в екстремальних умовах.
14. Особистісна готовність до професійної діяльності як чинник стресостійкості майбутніх рятувальників.
15. Психологічні особливості проявів посттравматичного стресового розладу у військовослужбовців.
16. Психологічна специфіка капеланської служби в екстремальній діяльності.
17. Психологічний аналіз виникнення ПТСР у фахівців Державної служби з надзвичайних ситуацій.
18. Психологічні особливості формування мотивації до навчання у закладах із специфічними умовами навчання під час воєнного стану.
19. Психологічна готовність фахівців із пожежної безпеки до виконання професійних обов'язків.
20. Особливості психологічного благополуччя фахівців цивільного захисту в умовах воєнного стану.
21. Психологічні особливості людей, які перебували в полоні.
22. Вплив соціально-психологічного клімату у підрозділі на професійну готовність працівників Національної поліції.
23. Особливості психологічної готовності рятувальників до діяльності в умовах ризику.
24. Психологічне забезпечення професійної діяльності військовослужбовців в особливих умовах діяльності.
25. Психологічні особливості особистісного зростання військовослужбовців.
26. Психологічні особливості життєстійкості військових в умовах бойових дій.
27. Особливості психологічного благополуччя осіб, що пережили окупацію.
28. Вплив емоційного інтелекту на формування психологічної стійкості в курсантів у воєнний час.
29. Психологічні особливості професійної стресостійкості молодих працівників ДСНС.
30. Психологічні особливості професійного вигорання фахівців сектору безпеки і оборони.

Дослідження має в повному обсязі розкривати тему, яка передбачена завданням на кваліфікаційну роботу. Завдання повинні поглиблювати вивчення професійно орієнтованих дисциплін і відповідати їх тематиці. Кваліфікаційні роботи повинні мати творчий, дослідницький характер. Виконання роботи за своїм змістом має відповідати освітній меті цього виду навчання.

Під час вибору теми кваліфікаційної роботи необхідно враховувати загальні завдання щодо забезпечення безпеки людини, у тому числі в умовах війни. Важливо оцінити можливість проведення запланованих досліджень у конкретних умовах за відведений час.

Здобувачам надається право вибору теми кваліфікаційної роботи. Беручи до уваги запропоновані варіанти, вони самі пропонують близьку для них тему дослідження та обґрунтовують доцільність її розроблення. Назва теми має відображати проблему, якій присвячується дослідження. Тема має бути інформативною, лаконічною.

Теми остаточно формулює та рекомендує випускова кафедра з урахуванням пропозицій науковців і стейкхолдерів – практичних психологів підрозділів ДСНС України та інших органів сектору безпеки і оборони, а також соціальних служб, громадських організацій, центрів психологічної реабілітації, закладів освіти.

Підготовку кваліфікаційної роботи здобувачі виконують під керівництвом викладача. Керівниками кваліфікаційних робіт призначаються досвідчені науково-педагогічні працівники кафедри: доктори наук, професори; доценти, кандидати наук.

Закріплення здобувачів за кафедрою проводиться в термін:

- **бакалаврів** – вересень (4 рік навчання).

У цей термін працівники кафедри мають визначити керівників кваліфікаційних робіт, видати здобувачам завдання на збір матеріалу для визначення теми, надати до навчально-методичного відділу інформацію про закріплення науково-педагогічного персоналу для керівництва кваліфікаційними роботами здобувачів.

Збір матеріалу для визначення теми кваліфікаційної роботи випускники денної форми навчання проводять від початку навчальної практики, а заочного навчання – протягом передостаннього семестру.

Здобувач має за допомогою керівника сформулювати тему та звернутись до відповідальної особи кафедри (секретаря ЕК), вказавши тему роботи і прізвище наукового керівника за його згодою.

Остаточне рішення про виконання кваліфікаційної роботи, затвердження її теми і керівника приймається на засіданні кафедри

ППтаП у вересні останнього року навчання. Запропоновані теми кваліфікаційної роботи, а також призначені керівники затверджуються наказом ректора Університету (табл. 1.1):

Таблиця 1.1 – Теми кваліфікаційних робіт

№ з/п	Група	Прізвище, ім'я, по батькові здобувача	Звання, прізвище, ім'я, по батькові керівника	Тема кваліфікаційної роботи
Кафедра практичної психології та педагогіки				
<i>Денна форма навчання</i>				
<i>Заочна форма навчання</i>				

Протягом тижня з часу затвердження тем і керівників здобувачам видається **завдання на кваліфікаційну роботу** за формою, поданою в додатку Б. Зокрема, вказуються передбачений **зміст** і **завдання** кваліфікаційної роботи, перелік необхідного **емпіричного матеріалу**, а також **календарний план** її виконання.

Укладання та дотримання календарного плану роботи сприяє своєчасності та якості її виконання. Доцільно скласти план роботи з урахуванням визначених термінів проміжного контролю. Здобувачі зобов'язані дотримуватися термінів виконання роботи, своєчасно здаючи керівникові виконані підрозділи. Календарний план є складовою Завдань на кваліфікаційну роботу (додаток Б).

На прохання керівника з окремих розділів кваліфікаційної роботи можуть залучатися внутрішні або зовнішні консультанти – науково-педагогічні працівники суміжних кафедр, а також провідні фахівці підрозділів ДСНС України чи інших організацій. Контроль за консультуванням здобувачів і поетапним виконанням розділів покладається на начальника (завідувача) кафедри. Прізвища консультантів вказують у завданні на кваліфікаційну роботу.

У процесі підготовки кваліфікаційної роботи повинна бути досягнута поставлена мета та виконані завдання дослідження.

1.2. Написання кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота з психології виконується індивідуально.

Для виконання кваліфікаційної роботи бакалавра в Університеті відводиться 12 тижнів, із них навчальним планом передбачено проходження переддипломної практики – стажування (2 тижні) та безпосередня підготовка кваліфікаційної роботи (2 тижні).

Необхідно: розробити структуру роботи (має відповідати поставленим завданням); проаналізувати науково-літературні джерела з обраної теми; вивчити практичний матеріал; висунути гіпотезу; обґрунтувати завдання емпіричного дослідження (збирання первинної інформації) та провести його на конкретній вибірці, що відповідає явищу, яке вивчається; за бажанням – запропонувати можливі напрями та розробити заходи (методики, програми, технології) щодо покращення досліджуваного явища (процесу), а також підготувати рекомендації для ефективного впровадження запропонованих змін.

Емпіричний матеріал здобувачі накопичують у період переддипломної практики, а також під час написання роботи. Увесь практичний матеріал, одержаний за час ознайомлення з темою потрібно відобразити в роботі з метою використання під час оцінювання реального стану об'єкту та пошуку напрямів ефективного вирішення завдання психологічної допомоги досліджуваним.

Загалом кваліфікаційна робота має відповідати таким вимогам:

- бути самостійною науковою працею, яка присвячена вирішенню актуальних питань, відповідно до обраної проблеми;
- містити елементи наукових досліджень, які сприяють ефективному вирішенню конкретної проблеми;
- ґрунтуватися на широкому використанні сучасних наукових підходів, інформаційно-комунікаційних технологій, математичних і статистичних методів тощо;
- результати дослідження мають бути практико орієнтовані та містити рекомендації щодо їх впровадження;
- структура й обсяг роботи, її оформлення та презентація мають відповідати вимогам і рекомендаціям кафедри.

Кваліфікаційну роботу оформляють відповідно до вимог і наповнюють матеріалом у міру написання підрозділів і розділів. Вказівки щодо *структури і змісту* кваліфікаційної роботи розміщені в розд. 2, а *правил оформлення* – в розд. 3.

Керівник роботи систематично проводить консультації за окремими розділами роботи, оцінює хід і результати виконання календарного плану, оцінюють відсоток виконання роботи і подають відповідні дані завідувачу (начальнику) кафедри.

Стан виконання плану реєструється на кафедрі згідно розробленого графіка. У випадку суттєвих відхилень від затвердженого плану готується доповідна записка та повідомляється в деканат.

2. СТРУКТУРА І ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота складається з таких *основних частин*:

ТИТУЛКА.

СУПУТНІ ДОКУМЕНТИ (див. розділ 3.1 – в окремих файлах)

ЗМІСТ.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ (якщо потрібно).

ВСТУП.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ _____

У _____ (теоретична частина).

1.1. Вихідні методологічні положення та напрями дослідження з проблеми _____ в науковій літературі.

1.2. Характеристика основних понять, особливостей і структури досліджуваного явища _____.

1.3. Аналіз специфіки обстежуваних _____ у контексті проблеми дослідження.

Висновки до першого розділу

Розділ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ _____

У _____ (емпірична частина).

2.1. Характеристика методів дослідження та критеріїв, на основі яких досліджують групи обстежуваних.

2.2. Комплексне психодіагностичне дослідження проблеми _____ (із поданням математично-статистичних методів, діаграм, кореляційного аналізу, кореляційних плейд).

2.3. Рекомендації щодо напрямів корекційної (консультаційної або тренінгової) роботи (розробляються за бажанням здобувача).

Висновки до другого розділу.

ВИСНОВКИ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

ДОДАТКИ.

Проаналізуємо структурні частини кваліфікаційної роботи.

«**ВСТУП**» містить обґрунтування актуальності теми кваліфікаційної роботи і ступінь її дослідженості в науковій літературі, де описуються розроблені напрями і питання, які вирішені недостатньо.

Окремо визначається об'єкт і предмет дослідження, характеризується експериментальна вибірка (описується кількість, вік, стать, місце праці/навчання досліджуваних).

Висувається гіпотеза, яка потребує доведення або спростування. Висвітлюється мета роботи, формулюються її завдання. Зазначаються теоретична основа, методи, які використовуються в роботі та перелік

методик емпіричного дослідження. Подається практичне спрямування результатів дослідження. Вказують структуру та обсяг роботи.

Розділ 1 «ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА». У першому розділі проводиться теоретичний аналіз постановки проблеми, пояснюється сутність понять, що досліджуються, розглядаються різноманітні наукові теорії вітчизняних і зарубіжних учених.

Огляд наукових джерел (до 20–30% обсягу) має охоплювати як літературу попередніх років, так і новітні публікації монографічних і періодичних видань. Слід уникати використання в роботі підручників та навчальних посібників. Отримати найновішу інформацію про стан дослідженості та вивченості проблеми та провідні напрями досліджень дає змогу пошук в Інтернеті. Наукова психологічна інформація міститься в електронних базах даних, зокрема PsychLit, PsychInfo, Medline, Sociofile, Scholar.google.com тощо. Під час пошуку й аналізу використаних джерел варто потурбуватися про підготовку бібліографії та коректність посилань у роботі.

Дотримуючись принципів послідовного та цілісного викладу, слід лаконічно висвітлити ступінь розкриття проблеми в сучасній вітчизняній і зарубіжній психологічній науці, зазначивши ті аспекти проблеми, які слід вивчити. Аналізуючи літературні дані, потрібно розглянути різні погляди на проблему та висловити власне ставлення до тих чи інших положень.

Застосування сучасної методології полягає в тому, що під час виконання огляду теоретичних джерел, аналізу діяльності й обґрунтування шляхів удосконалення окремих аспектів предмета й об'єкта дослідження здобувач має використовувати знання про новітні досягнення в науці, сучасний інструментарій тощо.

Комплексний, системний підхід до розкриття теми роботи полягає в тому, що предмет дослідження розглядається під різними кутами зору – з позицій теоретичного обґрунтування та практичних напрацювань, умов реалізації в об'єкті дослідження, визначення шляхів удосконалення, вивчення ступеня ефективності тощо. Водночас, дослідження – це система окремих елементів і зв'язків між ними, і все має викладатись в єдиній логіці та тісному взаємозв'язку.

У висновку до розділу окремий абзац присвячується основному змісту кожного підрозділу. Висновки полягають не у констатації виконаної роботи, а презентують конкретні результати.

Розділ 2 «ЕМПІРИЧНА ЧАСТИНА». Другий розділ кваліфікаційної роботи спрямований на виявлення та опис наявних на момент дослідження характеристик і властивостей досліджуваного явища.

У цьому розділі описують емпіричні чи експериментальні дослідження та їхні результати. Подають детальний опис досліджуваної групи чи вибірки, обґрунтовують добір методик дослідження та окремих методів, які застосовувалися у процесі роботи. Суттєво полегшує процес дослідження й опрацювання результатів продуманість організації роботи на цьому етапі (підготовка необхідних матеріалів: тестів, опитувальників, бланків відповідей, google форм).

Мінімальна кількість методик – чотири (загалом повинні містити щонайменше 25 шкал). Рекомендована кількість досліджуваних – 50–60 осіб. Питання про зменшення групи досліджуваних вирішує науковий керівник (але не менше 30 осіб).

Характеристика групи досліджуваних висвітлює основні важливі для наукового пошуку параметри (стать, вік, освіта, соціальний стан та ін.) У процесі проведення досліджень і написання кваліфікаційної роботи слід дотримуватися етичності та конфіденційності.

Опис процесу емпіричного дослідження повинен інформувати про особливості його побудови, застосованих методик і послідовності їх проведення, умов, за яких відбувалося дослідження. Необхідно обґрунтувати вибір методик: пояснити, чому обрано ту чи іншу з них. Загальновідомі методики не потребують детального опису. Вказується назва та автор методики, показники, які вивчаються за її допомогою, та дається посилання в тексті на відповідні джерела; за потреби їх розміщують в Додатках.

Якщо здобувач використав самостійно, власноручно розроблену методику (опитувальник, анкету тощо), треба визначити її надійність і валідність. Саму цю методику, а також самотужки розроблені методи (наприклад, психологічні вправи, тренінги тощо) обов'язково треба розмістити в Додатках. Також обов'язково вказуються використані методи математичної статистики.

Результати проведених методик розміщують у зведених таблицях із застосуванням Excel та подають у Додатках. Здобувач має зберігати до захисту заповнені бланки опитувань із результатами дослідження.

Аналіз результатів емпіричного дослідження проводиться на основі математичних методів оброблення матеріалів психологічних досліджень: порівняльного та кореляційного аналізів (за потреби,

залежно від поставлених завдань можливе застосування факторного, регресивного, кластерного та інших видів аналізу). Рекомендується використовувати комп'ютерні програми (Stadia, Statistika, SPSS), які полегшують математичне оброблення емпіричного матеріалу.

Організація дослідження, методологічна його розробка й аналіз отриманих даних відображають здатність оперувати теоретичними знаннями, застосовувати їх на практиці та робити самостійний аналіз. Пояснюючи отримані результати, здобувачі виконують якісний аналіз і подають його дані (у відсотках або усереднених результатах) за методикою (методиками), що вимірюють предмет дослідження.

Дані, які були отримані в процесі психологічного дослідження, можуть бути систематизовані за допомогою простого або перехресного групування, яке дає змогу виділити декілька груп досліджуваних за однією або декількома ознаками. Просте групування полягає в упорядкуванні або класифікації за однією ознакою: наприклад, усіх випробуваних можна згрупувати за статтю, віком, темпераментом, рівнем тривожності, тощо.

Там, де потрібно зв'язування фактів за декількома ознаками, застосовують перехресне групування. Воно дозволяє визначити тісноту зв'язків, а в деяких випадках напрям взаємодії. Для цього використовується інтегральний критерій, який розраховувався на основі середньоарифметичних величин вибраних емпіричних показників (ряду ознак), отриманих за допомогою методик. На основі розрахованого інтегрального показника виділяються декілька груп (наприклад, низького та високого рівнів психічного здоров'я, низької та високої психологічної готовності до діяльності, тощо).

Після статистичного групування проводиться порівняльний аналіз отриманих даних у різних групах. Підраховується відсоток за кожним показником у різних групах і вказуються результати. Отримані дані подаються у вигляді таблиці (приклад див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Порівняльний аналіз отриманих даних (приклад)

Показники (типи акцентуацій)	У вибірці в цілому (%)	Група високого рівня психічного здоров'я (%)	Група середнього рівня психічного здоров'я (%)	Група низького рівня психічного здоров'я (%)
Педантичність	31,4%	21,9%	44,7%	62,5%
Тривожність	55,0%	25,7%	21,6%	12,4%

Статистичний аналіз. Наступний крок опрацювання полягає в описі узагальнюючих характеристик, які дозволяють глибше зрозуміти особливості одиниці спостереження.

Відправним пунктом аналізу виступають величини показників, які отримані методом профілів. Відповідні середні, їх стандартні помилки, середньоквадратичні відхилення, значення критерію t та оцінювання рівня значимості наводяться в таблицях (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Статистичні параметри для груп 1 та 2 (приклад)

Показники	Група 1	Група 2
1	31,308	10,54*
14	13,6	3,526*
15	56,69	21,364
16	81,487	18,385*
28	2,67	2,11
29	7,032	2,312
30	3,67	2,201*
31	4,25	2,332*
31	5,032	2,679

В іншій таблиці подається значення t -критерію (Стьюдента). Наприклад, значення величини t -критерію для порівняння показників груп 1 та 2 (приклад див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Значення t -критерію (приклад)

Групи, що порівнюють	Показники						
A : B	1	14	15	16	28	32	33
t	-1,41	-1,64	0,96	1,67	-0,20	-0,14	1,01

Розглядаються отримані дані та характеризуються найбільш істотні відмінності, які отримані на рівнях значимості $p \leq 0,05$ або $p \leq 0,01$.

Кореляційний аналіз призначений для оцінювання форми, напряму і сили (тісноти) зв'язку між кількома ознаками або факторами, що досліджуються. Серед різновидів кореляційного аналізу в психології широко використовуються такі: коефіцієнт кореляції Пірсона (r), Спірмена (rs) і Кендалла (τ).

Під час визначення форми зв'язку зазначається лінійно чи нелінійно змінюється значення параметру y в залежності від x , а x – від y . Кореляційні зв'язки можуть мати позитивний («прямий зв'язок») і негативний («зворотний зв'язок») напрями.

Коефіцієнт кореляції розраховують за допомогою математичних методів (комп'ютерні програми Stadia, SPSS, Statistica), і на основі

цього складають матриці інтеркореляцій. Потрібно враховувати, що коефіцієнти кореляцій можуть мати значення від 0 до ± 1 . Якщо коефіцієнт дорівнює нулю, зв'язок між ознаками відсутній. Найбільш тісний взаємозв'язок, коли величина коефіцієнту наближається до 1.

На основі емпіричних даних обраховується кореляційна матриця (матриця попарних інтеркореляцій). Після проведення розрахунків дослідник, як правило, відбирає найбільш сильні кореляції, які надалі інтерпретуються. У психологічних дослідженнях вважається, що при значенні коефіцієнту кореляції 0,2–0,3 зв'язок є слабким, 0,3–0,5 – помірним, 0,5–0,7 – середнім, 0,7–0,9 – сильним. Критерієм для відбору «сильних» кореляцій є як абсолютне значення коефіцієнта кореляції, так і рівень статистичної значущості (від 0,01 до 0,1). Під час аналізу враховуються зв'язки на 5%-му, 1%-му та 0,1%-му рівнях.

Для аналізу зв'язків використовується графічний засіб – метод кореляційних плеяд. Кореляційні плеяди, складені на основі інтеркореляційних матриць, схематично зображуються на рисунках. У текстовому описі пояснюється, який показник перебуває в центрі, і з якими іншими показниками він має прямі та непрямі зв'язки. Виділені вузли зв'язків показують наявність основних структурних елементів у досліджуваному феномені та їх зв'язок між собою.

Наприклад, «Аналіз кореляційної структури на рівні значимості 0,1% показав, що провідне місце належить експресивності (32), яка має прямі зв'язки з рівнем домагань (16) та самооцінкою (15,44) і зворотні – з задоволеністю навчальною діяльністю (105). Другий вузол зв'язків утворює почуття провини (61). Ця змінна тісно пов'язана з безглуздістю існування (46), несміливістю (33) і підозріливістю (36)» (див. рис. 2.1).

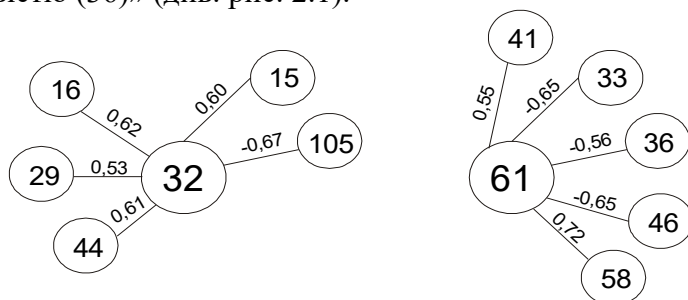

Рисунок 2.1 – Кореляційні плеяди (приклад)

Факторний аналіз. Більш чітку та повну картину статистично пов'язаних ознак (з метою виявлення певної кількості прихованих від

спостереження факторів) виявляє факторний аналіз. Перевага його над кореляційним у тому, що він не просто встановлює зв'язок однієї змінної в залежності від іншої, а визначає міру цього зв'язку та основні фактори, які лежать в основі зазначених змін. Факторний аналіз дає можливість знизити кількість змінних за рахунок їх пояснення меншим числом факторів, що допомагає узагальнити дані.

Факторний аналіз проводиться таким чином: спочатку на основі емпіричних даних обраховується кореляційна матриця (матриця попарних інтеркореляцій), потім виділяються первісні ортогональні фактори. Це повністю автоматизована процедура, яка є в усіх статистичних програмах (Stadia, Statistika SPSS). Отримані дані подають у вигляді таблиць (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Результати факторного аналізу групи 1 (приклад)

Показники (№)	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
– безнадійність (52)	0,848		
– самотність (45)	0,635		
– роздратування (56)	0,595		
– фізична агресія (54)	0,545		
– комунікабельність (28)		0,789	
– емоційна нестійкість (30)		0,785	
– підозріливість (30)		0,762	
– консерватизм (40)		0,699	
– несміливість (34)			0,662
– негативізм (57)			0,586
– домінантність (31)			0,571
– жорсткість (35)			0,448

Після цього проводиться психологічна інтерпретація результатів факторного аналізу, яка здійснюється за значимістю факторних навантажень. Визначають змінну, яка має найбільшу питому вагу, і показники, які підтверджують цю властивість. Розглядають й інші змінні, які беруть участь в організації фактору. На основі описаних змінних визначають провідну «ідею» фактору та дають йому назву. Наприклад, «У факторі значимими є 11 показників. Найбільшу питому вагу має комунікабельність (28). Більшість компонентів характеризує емоційну сферу особистості, що негативно впливає на управління актуальними психічними станами. До них належать: емоційна нестійкість (30), підвладність почуттям (33), низький рівень самоконтролю (42), тривожність (39). Увійшли також змінні, які

визначають відношення респондентів до навколишньої дійсності, такі як: почуття провини (61), безглуздість існування (46), консерватизм (40), неадекватність самооцінки (44), що негативно впливає на задоволеність соціальним статусом. Спільність цих елементів спонукає назвати цей фактор «низькою здатністю до саморегуляції».

В аналітичній частині роботи здобувачі порівнюють отримані результати із аналогічними літературними даними й аналізують збіги і відмінності або негативні результати, оцінюючи, чи вдалося виконати завдання дослідження і наскільки підтвердилась гіпотеза.

Наприкінці розділу здобувач має змогу викласти власне бачення корекційної (консультаційної або тренінгової) програми чи іншого психокорекційного чи психопрофілактичного засобу (тренінгу, технології тощо) для усунення / подолання негативних аспектів досліджуваної проблеми та розвитку позитивних психологічних якостей / властивостей особистості. За узгодженням із керівником, цей підрозділ може включати 1) принципи розроблення корекційної програми; 2) загальну характеристику корекційної програми (пояснювальна записка, мета, тематичний план); 3) пропозиції та рекомендації щодо застосування програми у практичній психологічній діяльності.

Передусім доцільно зазначити, як одержані емпіричні дані вплинули на добір запропонованих у розробленій програмі вправ (завдань, тренінгів тощо).

Зміст психокорекційної програми (чи іншого розробленого засобу) подається в окремому додатку.

У висновках до другого розділу треба викласти узагальнену інтерпретацію одержаних емпіричних даних і рекомендацій.

У **«ВИСНОВКАХ»** (обсяг 3–6 стор.) підводять підсумки проведеної роботи, коротко узагальнюють дані, отримані в дослідженні, у стислому вигляді формулюють основні (загальні) висновки.

Висновки повинні інформувати про досягнення мети дослідження та виконання поставлених у кваліфікаційній роботі завдань. Тому висновки мають чітко відповідати на поставлені у Вступі роботи завдання та нумеруються відповідно до цих завдань. Має чітко зазначатися, аргументуючи кількісними та якісними показниками, що виявлено у кваліфікаційній роботі, наскільки підтвердилась гіпотеза.

Подаються основні наукові та практичні результати дослідження, найбільш важливі теоретичні положення згідно мети роботи, акцентуються елементи наукової новизни, викладаються (якщо були

підготовлені) практичні пропозиції щодо вдосконалення об'єкта дослідження, необхідні для цього методи і заходи тощо.

Неприпустимо дослівно повторювати текст висновків до розділів.

Доцільно висловити пропозиції (рекомендації), адресовані психологам-практикам, і власне бачення подальших перспектив дослідження проблеми.

Після висновків розміщується **«СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ»**, який містить бібліографічні описи використаної у роботі наукової та нормативної літератури.

До нього вносять бібліографічний опис нормативних документів, Закони України, постанови державних органів, монографії, наукові статті, навчально-методичні видання, матеріали наукових конференцій, матеріали Інтернет-джерел тощо.

Відповідно до Рекомендацій Комітету з питань етики НАЗЯВО у кваліфікаційній роботі не слід використовувати джерела інформації, опубліковані на території держав-агресорів; державними інституціями держав-агресорів; автором яких є громадянин держави-агресора; юридична особа, зареєстрована на території держав-агресорів.

У **«ДОДАТКАХ»** до роботи подають: інструкції та тексти методик, застосованих у процесі виконання роботи; результати емпіричних досліджень (у зведених таблицях); основні результати статистичного аналізу (матриці інтеркореляцій, таблиці факторних навантажень, проміжні цифрові дані, статистичні розрахунки тощо); власноручно розроблені методи (анкети, методики, психологічні вправи тощо); зміст розробленої здобувачем корекційної, консультаційної або тренінгової програми чи іншого підготованого психокорекційного чи профілактичного засобу (якщо це передбачалося завданнями дослідження); інший ілюстративний і допоміжний матеріал.

За згодою керівника кваліфікаційної роботи здобувач може вносити обґрунтовані зміни в загальну структуру роботи.

3. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Загальні вимоги

Кваліфікаційну роботу оформляють на аркушах формату А4 (210 × 297 мм) за допомогою комп'ютерного редактора на одному боці білого паперу через півтора інтервали шрифтом Times New Roman, кегль 14, додержуючись таких розмірів: верхнє та нижнє поле – 20 мм, лівє поле – 30 мм, правє – 10 мм.

Текст кваліфікаційної роботи готується державною мовою. Мовне оформлення тексту повинне відповідати вимогам наукового викладу.

Обсяг роботи для бакалаврів становить **50–60** сторінок основного тексту (без урахування Списку використаних джерел і Додатків). Близько 40% тексту складає теоретична частина, 60% – емпіричне дослідження.

Текст, рисунки, таблиці, формули, додатки і посилання у кваліфікаційній роботі оформляють за вимогами Державного стандарту України ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання».

Титульний лист (додаток А) підшивається разом з основною частиною роботи. Інші документи (*завдання на кваліфікаційну роботу з календарним планом роботи, подання голові ЕК з довідкою про успішність здобувача, відгук керівника з висновком кафедри, експертний висновок щодо самостійності виконання кваліфікаційної роботи, зовнішня рецензія, заява щодо самостійності виконання кваліфікаційної роботи, роздрукована презентація*) вкладаються до кваліфікаційної роботи у підшитих прозорих файлах.

Шаблони цих сторінок кваліфікаційної роботи дає секретар ЕК.

Документи на бланках заповнюють здобувачі, перевіряють керівники кваліфікаційної роботи і організовано подають на підпис особам, які в них вказані. Дані про успішність видають у деканаті.

Під час друку кваліфікаційної роботи необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності та розміру шрифту та рисунків в усій роботі. Лінії, літери, цифри та інші знаки мають бути чіткими.

Помилки, описки і графічні неточності допускається виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці виправлень друкованим способом або від руки. Виправлення повинні бути чорного кольору.

Скорочення слів і словосполучень у роботі мають відповідати чинним державним стандартам (ДСТУ 3582:2013).

Структурні складові «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» не нумерують. Ці заголовки, а також назви розділів друкують великими літерами від центру без абзацного відступу, не підкреслюючи, без крапок наприкінці.

Заголовки підрозділів друкують малими літерами (з першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять.

Якщо в роботі є пункти, в разі потреби вони можуть мати заголовки. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту. Наприкінці заголовка, надрукованого в підбір, ставиться крапка.

Перенесення слів у заголовку розділу не допускається. Відстань між заголовком структурних частин (розділів) і підрозділів та подальшим чи попереднім текстом – один порожній рядок.

Відстань між рядками заголовку, а також між двома заголовками приймають такою, як у тексті (1,5 інтервали).

Кожну структурну частину роботи (крім підрозділів) треба починати з нової сторінки. Не допускається розпочинати підрозділ, а також пункт у нижній частині сторінки, якщо після його назви розміщено тільки один рядок тексту. В такому разі початок підрозділу чи пункту треба перенести на наступну сторінку.

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту роботи і становити 1,25–1,5 см.

Кваліфікаційна робота подається у твердій палітурці.

3.2. Нумерація

Сторінки кваліфікаційної роботи слід нумерувати арабськими цифрами, додержуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки.

На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, але включають у загальну нумерацію сторінок роботи. Сторінки, на яких розміщені лише рисунки і таблиці, теж включають до загальної нумерації.

Розділи, підрозділи, пункти роботи слід нумерувати арабськими цифрами. Розділи роботи повинні мати порядкову нумерацію в межах усієї роботи і позначатися арабськими цифрами з крапкою в кінці, наприклад: «**Розділ 1. ...**». Підрозділи повинні мати нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою, наприклад, **1.1., 1.2., 1.3.** тощо.

3.3. Ілюстрації

Основними видами ілюстративного матеріалу в кваліфікаційній роботі є рисунки: схеми, кореляційні плеяди, діаграми, графіки, фотографії.

Кожна ілюстрація (рисунок) має відповідати тексту. На всі ілюстрації мають бути посилання в роботі.

Ілюстрації розташовуються так, щоб їх було зручно розглядати без повороту роботи чи з поворотом за годинниковою стрілкою.

Ілюстрації позначають словом «Рисунок» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації складається з номера розділу та порядкового номера ілюстрації в розділі, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Рисунок 1.2 (другий рисунок першого розділу)». Якщо в роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. У разі потреби ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Підпис під ілюстрацією звичайно має чотири основних елементи:

- найменування, що позначається скороченим словом «Рисунок»;
- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знаку номера арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із якомога стислою характеристикою зображеного;
- експлікацію, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, які виносять у підпис, супроводжуючи пояснювальним текстом.

Приклад:

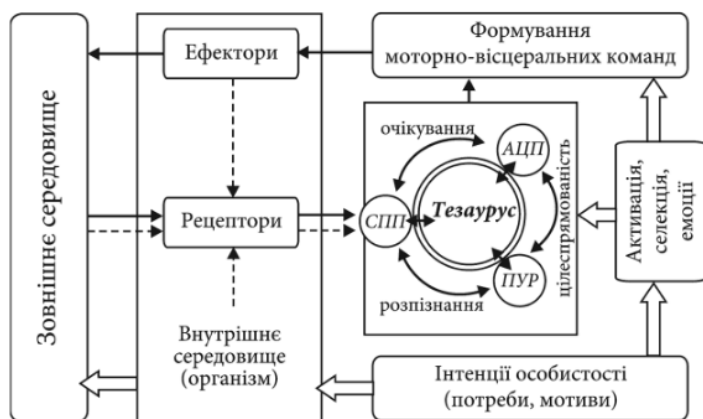

Рисунок 3.1 – Функціональна модель системи оброблення інформації, включеної в загальну структуру діяльності:

СПП – сенсорно-перцептивні процеси;

АЦП – антиципаційні процеси;

ПУР – процеси ухвалення рішення

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як фрази, в яких лише повторюється те, що міститься в підписі. У тому місці, де викладається текст, пов’язаний з ілюстрацією, і де треба вказати на неї, розміщують посилання в круглих дужках «(рис. 2.1)» або зворот типу «...як видно з рис. 2.1» або «...як це показано на рис. 2.1».

Доцільно застосовувати лише чорно-білі ілюстрації та фотознімки. Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення. Допускається виконання ілюстрацій чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору на білому непрозорому папері.

Ілюстрації необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, які розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації. Рисунок або таблицю, розміри яких більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують після згадування в тексті або додатках.

3.4. Таблиці

Цифровий матеріал кваліфікаційної роботи, як правило, оформляють у вигляді таблиць відповідно до рис. 3.2.

Таблиця номер – Назва таблиці

Головка							Заголовки граф
Рядки							Підзаголовки граф
Боковик (заголовки рядків)			Графи (колонки)				

Рисунок 3.2 – Приклад побудови таблиці

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею та друкують від центру. Слово «Таблиця» і назву починають з великої літери. Назву не підкреслюють. Назва має бути стислою і відображати зміст таблиці.

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, в якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті.

Розміщують таблицю таким чином, щоб її можна було читати без повороту роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Горизонтальні та вертикальні лінії, які розмежовують рядки таблиці, а також лінії зліва, справа і знизу, що обмежують таблицю, можна не проводити, якщо це не утруднює користування таблицею.

Таблиці слід нумерувати порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, розміщених у Додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера, відокремлених крапкою, наприклад, «Таблиця 2.1» – перша таблиця другого розділу.

Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під одною, або поруч, або переносячи частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи в кожній частині таблиці її головку і боковик.

При поділі таблиці на частини допускається заміняти її головку або боковик відповідно номерами граф чи рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами в першій частині таблиці. Слово «Таблиця __» вказують один раз зліва над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть: «Продовження табл. __» із зазначенням її номера.

Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф указують в однині.

3.5. Правила подання формул

Формули (за потреби) розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині сторінки.

Формули у кваліфікаційній роботі нумерують арабськими цифрами в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули, відокремлених крапкою, наприклад: **(2.1)** (перша формула другого розділу). Номер формули вказують праворуч після формули в круглих дужках.

Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його переносять в інший після знаків (=), (+), (-), ($\times$), (:).

Формули, що йдуть одна за одною та не розділені текстом, відокремлюють комою.

3.6. Правила цитування та посилання на використані джерела

За вимогами академічної доброчесності використання у кваліфікаційній роботі цитат, цифрових даних, схем, формул тощо, запозичених із наукових та інших джерел, а також використання думок, тверджень, висновків інших авторів, обов'язково повинне супроводжуватися посиланням у тексті на назву та конкретну сторінку (за наявності) джерела.

Бібліографічні дані про використані в роботі наукові праці та інші джерела, в тому числі електронні, подають у Списку використаних джерел відповідно до правил бібліографічного опису.

У посиланні на джерела, після згадування про них у квадратних дужках вказують номер, під яким вони значаться в Списку використаних джерел, і номер конкретної сторінки, наприклад [13, с. 39]. Якщо посилання приводяться на декілька джерел, між ними ставиться крапка з комою, наприклад [6, с. 77; 12, с. 50] або [6 ; 12].

Під час внутрішньотекстового посилання на розділи, підрозділи, пункти, підпункти, ілюстрації, таблиці, формули, рівняння, додатки зазначають їх номери. Для цього слід писати: «... у розділі 1 ...», «... див. 2.1 ...», «... у 1.2 ...», «... відповідно до 2.3 ...», «... на рис. 1.3 ...», «... у табл. 2.3 ...», «... за формулою (2.1) ...», «... у додатку Б ...».

3.7. Оформлення Списку використаних джерел

Список використаних джерел (45–50 позицій, серед них щонайменше 5 – іноземними мовами) формують за алфавітним принципом: бібліографічний опис публікацій подають в абетковому порядку прізвищ перших авторів або заголовків, якщо автор не зазначається. Український алфавіт береться за основу для подання літератури, написаної кирилицею, яку розміщують першою; англійський – для літератури латинських абеток.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують із бібліографічних покажчиків та оформляють відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (див. додаток Ж).

3.8. Оформлення Додатків

Додатки оформляються як продовження кваліфікаційної роботи на наступних її сторінках. Вони розміщуються після Списку

використаних джерел і відокремлюються аркушем, на якому посередині друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

Додатки розміщуються в порядку появи посилань на них у тексті роботи. Кожен додаток починається з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі, від центру, малими літерами з першої великої. Посередині рядка над заголовком з першої великої літери друкується слово «Додаток ____» і велика літера, що позначає його.

Додатки позначають послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер **Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь**, наприклад, **Додаток А, Додаток Б** і т.д. Один додаток позначається як **Додаток А**.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи і підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатку (літеру) і крапку, наприклад, **А.2** – другий розділ додатка А; **В.2.1** – підрозділ 2.1 додатка В.

Ілюстрації, таблиці та формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатку, наприклад: **рис. Д.2** – другий рисунок додатку Д; формула **(Г.1)** – перша формула додатку Г.

4. ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

4.1. Підготовка до захисту кваліфікаційної роботи

Після завершення усіх розділів та підготовки структурних складових дослідження, здобувач подає керівнику оформлену за вказаними вище вимогами кваліфікаційної роботу з належно скомпонованим емпіричним матеріалом, списком використаних джерел і додатками. Керівник перевіряє її, в разі потреби – повертає на доопрацювання та пише *відгук*, в якому характеризує діяльність випускника під час виконання роботи та оцінює результати.

Відгук разом із *довідкою про успішність* розміщується в *поданні* голові ЕК щодо захисту кваліфікаційної роботи (див. додаток В), яке є допуском до захисту за висновком кафедри.

У відгуку мають бути відзначені: актуальність теми; відповідність теми і змісту роботи; характеристика рівня теоретичної підготовки, умінь і навичок здобувача; відповідність кваліфікаційної роботи і висновків завданням; ступінь самостійності виконання кваліфікаційної роботи здобувачем. Необхідно охарактеризувати

елементи науково-дослідницької роботи, наявність аргументованих висновків за одержаними результатами; оцінити практичну значущість виконаної роботи. Обов'язково треба зазначити вміння здобувача користуватися науковою літературою, дослідницькими методиками, правильно робити посилання на джерела; вказати недоліки кваліфікаційної роботи, сильні та слабкі сторони професійної підготовки здобувача; дати загальну оцінку роботі.

Для захисту роботи здобувачу необхідно одержати підписану та завірену печаткою зовнішню рецензію (додаток Д). Рецензентами можуть бути професори, доценти, викладачі з науковим ступенем інших ЗВО, які володіють тематикою виконаного дослідження.

Кваліфікаційна робота має бути подана рецензенту для вивчення та підготовки рецензії за 15 днів до захисту.

У рецензії відображаються питання актуальності теми, рівень розкриття завдання на кваліфікаційну роботу, позитивні сторони і недоліки, оцінювання рівня професійної підготовки здобувача. Рецензент подає оцінку, на яку заслуговує робота здобувача, та пропозицію щодо присвоєння освітнього ступеня (див. додаток Д).

Рецензію завіряють, зазвичай, у відділі кадрів за місцем праці фахівця, що її підготував.

Окрім того, виконавець кваліфікаційної роботи подає письмову **заяву**, в якій засвідчує самостійність виконання кваліфікаційної роботи і свою академічну доброчесність (додаток Е).

За рішенням завідувача (начальника) кафедри робота подається для передзахисту.

Передзахист кваліфікаційних робіт – обов'язкова процедура, яка є підставою для допуску до захисту. Передзахист проводиться на кафедрі не пізніше, ніж за 15 днів до офіційної дати захисту (як правило – в режимі онлайн).

Після попереднього захисту в кваліфікаційну роботу вносяться зміни, відповідно до висловлених викладачами зауважень і побажань.

Наступний крок – **перевірка** кваліфікаційної роботи на самостійність та академічну доброчесність, тобто відсутність плагіату (див. «Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності» на сайті Університету; <<https://ldubgd.edu.ua/content/polozhennya-vnutrishni-standarti-zabezpechennya-yakosti-osviti>>). Для цього роботи в електронному вигляді у форматі **pdf** здають відповідальному за перевірку працівникові кафедри не пізніше як за

10 робочих днів до дати захисту з метою усунення можливих запозичень.

Кваліфікаційна робота в електронному варіанті виконується одним файлом, який містить:

- титульну сторінку;
- зміст кваліфікаційної роботи із зазначенням сторінок;
- основний текст кваліфікаційної роботи (вступ, розділи, висновки);
- список використаних джерел;
- додатки.

На перевірку подається кваліфікаційна робота в електронному варіанті у форматі **pdf** без списку використаних джерел і додатків. Текст, що здається на перевірку, має обов'язково бути *вичитаний, сформатований і оформлений* відповідно до вимог. На його основі відповідальний працівник кафедри готує **експертний висновок** щодо самостійності виконання кваліфікаційної роботи (додаток Г).

Показники оригінальності тексту (згідно Положення, прийнятого у ЛДУБЖД):

- понад 80% – текст письмової роботи є оригінальним (несуттєвий обсяг запозичень);
- від 60 до 80% – оригінальність тексту задовільна, проте слід переконатися в наявності та правильному оформленні цитувань і посилань на використані джерела;
- від 40 до 60% – письмова робота приймається до розгляду після доопрацювання автором і наявності та правильного оформлення цитувань і посилань на використані джерела;
- менше 40% – письмова робота **до розгляду не приймається** та не може бути рекомендована до захисту, оскільки має суттєвий обсяг запозичень, що трактується як плагіат.

У разі виявлення академічного плагіату в письмовій роботі викладач повідомляє про це автора роботи і рекомендує доопрацювати роботу. У випадку незгоди здобувача з цим рішенням викладач повідомляє про це службовою запискою завідувача кафедри і начальника (директора) інституту.

Якщо кваліфікаційна робота не була подана на передзахист і не підписана завідувачем кафедри, здобувач може бути допущений до захисту лише за окремим рішенням кафедри.

У випадку, коли кваліфікаційна робота не підготовлена, не перевірена на плагіат і завідувач кафедри не допустив здобувача до захисту, питання розглядається на позачерговому засіданні кафедри і відповідний висновок подається екзаменаційній комісії (не пізніше ніж за добу до дня захисту).

Завершена кваліфікаційна робота з підписами консультантів (якщо такі були), відгуком і рецензією подається керівникові. Після кінцевої перевірки роботи та за наявності всіх документів керівник подає роботу завідувачу кафедри для ухвалення рішення про допуск до захисту. До затвердження роботи завідувачем кафедри і допуску до захисту вона повинна бути переплетена, на титульному листі роботи проставляються підписи виконавця роботи і керівника.

До захисту допускаються кваліфікаційні роботи, які отримали рецензію, відгук і позитивний експертний висновок. Негативна рецензія не є підставою для недопущення роботи до захисту.

За рішенням кафедри роботи затверджує завідувач (начальник) кафедри і вони допускаються до захисту перед екзаменаційною комісією (див. додаток В). Після підпису завідувача сама робота, електронний варіант, презентаційні матеріали і всі документи залишаються на кафедрі (секретарю ЕК або відповідальному за перевірку на плагіат).

Роздрукована робота, що подається до захисту, має повністю відповідати електронній версії.

4.2. Процедура захисту кваліфікаційної роботи

До екзаменаційної комісії (ЕК) на правах її членів призначаються завідувач і провідні викладачі випускової кафедри, залучаються фахівці галузі.

До захисту кваліфікаційних робіт допускаються здобувачі, які виконали всі вимоги навчального плану та освітньо-професійної програм і склали державний екзамен зі спеціальності.

Не пізніше двох днів до початку захисту кваліфікаційних робіт в екзаменаційну комісію подаються такі матеріали:

- виконана кваліфікаційна робота з висновком завідувача (начальника) кафедри про допуск здобувача до захисту (у твердій палітурці та ідентична електронна версія);
- письмовий відгук керівника з характеристикою діяльності випускника під час виконання кваліфікаційної роботи;

- письмова рецензія на кваліфікаційну роботу;
- роздрукована та електронна презентація виступу здобувача;
- скановані копії публікацій здобувача (якщо такі є).

Захист кваліфікаційних робіт проводиться на відкритому засіданні експертної комісії за присутності не менше половини її складу.

Процедура захисту кваліфікаційної роботи передбачає:

- представлення секретарем ЕК здобувача та теми його дослідження;
- доповіді здобувача;
- запитань голови і членів ЕК, інших присутніх на захисті осіб та відповідей здобувача на них;
- оголошення головою ЕК змісту рецензії;
- відповідей на зауваження рецензента;
- виступу наукового керівника;
- обговорення виступу, презентованої роботи й оцінювання, яке відбувається після захисту кваліфікаційних робіт;
- оголошення оцінок.

Загальний час захисту здобувача не має перевищувати 25 хв.

Оскільки під час захисту оцінюються не лише якість роботи, а й процедура захисту, здобувачу доцільно приділити значну увагу змісту та формі викладу доповіді, підготовці презентації, наочних матеріалів. Культура мовлення та дотримання регламенту є обов'язковим елементом культури й етики наукових повідомлень.

Захист розпочинається з **доповіді**, в якій треба стисло розкрити:

- актуальність теми (коротко);
- об'єкт і предмет дослідження (на слайді);
- мету та завдання;
- методи дослідження (на слайді);
- структуру роботи (на слайді);
- основні положення роботи – результати всіх розділів з акцентом на емпіричному дослідженні (супроводжується показом основних таблиць, графіків, діаграм, схем на відповідних слайдів);
- висновки і пропозиції / рекомендації (стисло; на слайдах).

Рекомендується складати виступ із трьох смислових частин, які відповідають вступу (10% часу), основній частині (80%) і висновкам (10%). У вступі здобувач стисло висвітлює актуальність досліджуваної проблеми, формулює об'єкт, предмет, гіпотезу та завдання дослідження. Основна частина розкриває суть, методологію й особливості організації та проведення емпіричного дослідження та

містить аналіз отриманих результатів із демонстрацією кількісних та якісних показників з метою обґрунтування тверджень. У висновках вказують результати дослідження, визначають теоретичне та практичне значення і можливі перспективи подальших досліджень.

Час виступу здобувача не повинен перевищувати 10 хв., доповідь має бути стислою, конкретною, із використанням ілюстративного матеріалу – електронної презентації із застосуванням мультимедійного проектора та роздаткового матеріалу для членів комісії (роздрукованих слайдів) у папці з файлами. Призначення презентацій – більш детально та наочно продемонструвати основні положення роботи, проілюструвати твердження автора, тому варто посилатися на слайди, акцентувати на них увагу комісії.

Презентація виступу повинна містити:

- титульний слайд з назвою кафедри, теми роботи, прізвищами виконавця і наукового керівника;
- короткий вступ (науковці, які займалися досліджуваною проблемою, та її методологічна основа) (1–2 слайди);
- мета, об'єкт, предмет, гіпотеза дослідження (1 слайд);
- методи і методики дослідження (1 слайд);
- опис характеристик досліджуваної вибірки (1 слайд);
- опис результатів дослідження (10–12 слайдів);
- рекомендації, якщо вони є (1 слайд);
- висновки (1–2 слайди).

Члени ЕК, присутні на захисті, ставлять випускнику запитання з метою визначити рівень його професійної компетентності, а також самостійності виконання кваліфікаційної роботи. На вимогу членів комісії здобувач має показати заповнені бланки опитувань із результатами свого дослідження.

Після відповідей на запитання зачитується рецензія. Випускник має дати аргументовані відповіді на зауваження рецензента.

У відповідях на зауваження рецензента та питання, які задають члени ЕК та присутні на захисті, бажано уникати зайвої категоричності та багатослівності. Відповіді здобувача є публічним виявом знання досліджуваної проблеми, володіння матеріалом, здатності вести наукову дискусію. Цей етап захисту дуже важливий і суттєво впливає на оцінку кваліфікаційної роботи.

Далі слово надається науковому керівникові для характеристики роботи й оцінки діяльності здобувача під час виконання роботи.

Під час захисту секретар комісії веде протокол засідання, в якому відзначає запитання і міркування членів ЕК про роботу, її теоретичний і практичний рівень, якість виступів і кваліфікованість здобувачів загалом.

4.3. Оцінювання кваліфікаційної роботи

Кваліфікаційна робота – закінчене науково-практичне дослідження, яке передбачає елементи наукового пошуку: наявність новизни і практичної значущості; комплексного підходу до вирішення дослідницьких завдань; використання сучасної методології та наукових підходів; проведення самостійних творчих експериментальних пошуків і статистичне опрацювання одержаних даних, а також публікацію результатів роботи. На практичну спрямованість вказує обґрунтування користі одержаних результатів для потреб практики.

Оцінювання кваліфікаційних робіт проводиться за 100-бальною та національною шкалою на підставі рецензії та відгуку наукового керівника, за результатами захисту роботи. Екзаменаційна комісія приймає вмотивоване рішення щодо кожного здобувача про присвоєння йому освітнього ступеня. У процесі визначення оцінки враховується змістові критерії та якість процедури захисту відповідно до Положення про порядок та критерії оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності.

Якість виконаної кваліфікаційної роботи оцінюється за такими показниками:

- відповідність кваліфікаційної роботи завданню та вимогам навчально-методичних рекомендацій щодо її виконання;
- ступінь самостійності розв'язання поставленого завдання, виконання розрахунків, графіків і таблиць;
- актуальність, ступінь новизни обраної теми, спосіб вирішення завдань і практична значущість отриманих результатів;
- обґрунтування основних узагальнень, висновків і пропозицій, відповідність ухвалених рішень сучасному рівню науки і практики;
- дотримання вимог державних і галузевих норм;
- якість і глибина теоретичного та практичного аналізу наукової проблеми;
- використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

- уміння працювати з нормативними і довідковими документами, наявність посилань на використані джерела;

- оформлення матеріалів згідно з вимогами ДСТУ.

Якість захисту кваліфікаційної роботи оцінюється за такими показниками:

- змістовність доповіді здобувача про зміст та результати роботи;
- чіткість структури і логічна послідовність викладення матеріалу;
- обґрунтованість, якість висновків і рекомендацій щодо практичного використання роботи;

- використання фахової, галузевої, наукової термінології;
- вміння чітко, зрозуміло та стисло викладати основні положення проведеного дослідження;

- повнота, глибина, обґрунтованість відповідей на питання членів комісії за змістом роботи.

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи:

Оцінка «Відмінно» (91–100). Кваліфікаційна робота виконана в повному обсязі, містить елементи новизни, має практичне значення (розроблені рекомендації психологам-практикам), доповідь логічна та повна, проголошена на високому рівні, зі знанням справи, відгук і рецензія позитивні, відповіді на запитання членів ЕК правильні та стислі. Береться до уваги наявність у здобувача наукової публікації працю за темою кваліфікаційної роботи (статі, тез, матеріалів конференції тощо).

Оцінка «Добре» (71–90). Тема роботи розкрита, доповідь логічна, проголошена добре, відповіді на запитання членів ЕК в основному правильні, оформлення роботи відповідає вимогам, однак мають місце окремі недоліки: структура не повністю відображає зміст проблеми; не повна відповідність завдань і висновків; є окремі зауваження в рецензії та/або відгуку.

Оцінка «Задовільно» (51–70). Тема кваліфікаційної роботи в основному розкрита, але мають місце недоліки змістового характеру: нечітко сформульована мета роботи, зміст має виражений компілятивний характер, наукова полеміка відсутня, добір інформаційних матеріалів (таблиці, графіки, схеми) не завжди доцільний, заходи і пропозиції обґрунтовані непереконливо, рецензія та відгук містять зауваження, не всі відповіді на запитання членів ЕК правильні або повні. Є недоліки в оформленні кваліфікаційної роботи.

Оцінка «Незадовільно» (35–50). Нечітко сформульована мета кваліфікаційної роботи, розділи недостатньо пов'язані між собою.

Відсутній критичний огляд сучасних наукових джерел. Аналіз виконаний поверхово, висновки не відповідають завданням, переважає описовість на шкоду системності та глибині. Оформлення роботи не відповідає вимогам. Рецензія та/або відгук негативні. Відповіді на запитання членів ЕК неточні та неповні.

Оцінка «Незадовільно» (0–34). Робота не виконана або виконана не самостійно, здобувач не орієнтується в меті кваліфікаційної роботи. Невідповідність змісту і висновків затвердженій темі. Аналіз виконаний неправильно, розділи роботи не відповідають завданням, матеріал описовий і не системний. Оформлення роботи не відповідає вимогам. Рецензія та/або відгук негативні. Відповіді на запитання членів ЕК неправильні та нечіткі.

Рішення екзаменаційної комісії щодо оцінки компетентностей, виявлених під час підготовки і захисту кваліфікаційної роботи, а також присвоєння випускникові освітнього ступеня бакалавра та видачі йому державного документа про освіту (атестація) приймається екзаменаційною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням більшістю членів комісії, що брали участь у засіданні. В разі однакової кількості голосів, думка голови є вирішальною.

Оцінки захисту кваліфікаційної роботи оголошуються в день їх захисту після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

Повторний захист кваліфікаційної роботи, як і перескладання кваліфікаційного екзамену, з метою підвищення оцінки не дозволяється.

Здобувачу вищої освіти, який успішно склав комплексний кваліфікаційні екзамени і захистив кваліфікаційну роботу рішенням екзаменаційної комісії присвоюється освітній ступінь, відповідна кваліфікація та видається документ про освіту.

Оскарження результатів атестації регламентується Положенням про екзаменаційну комісію з атестації здобувачів вищої освіти у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності.

Захищені кваліфікаційні роботи в паперовому вигляді зберігаються в Університеті та в електронному – в базі кваліфікаційних робіт.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабенко В. В. Основи теорії ймовірностей і статистичні методи обробки даних у психологічних і педагогічних експериментах. Львів : Вид. центр ЛНУ, 2006. 168 с.
2. Баклицький І. О., Сірко Р. І. Експериментальна психологія : практикум. Львів : ЛДУ БЖД, 2011. 112 с.
3. Боснюк В. Ф. Експериментальна психологія: курс лекцій. Харків : НУЦЗ, 2016. 182 с.
4. Боснюк В. Ф. Математичні методи в психології: курс лекцій. Харків : НУЦЗ, 2016. 56 с.
5. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Методика та організація наукових досліджень із психології : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 360 с.
6. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ, 2016. 260 с.
7. Вавринів О. Організація та проведення психологічних і соціально-психологічних досліджень : практ. посіб. ЛьвДУВС, 2023. 116 с.
8. Галян І. М. Психодіагностика : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2009. 464 с.
9. Державний стандарт України ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання». URL: https://web.archive.org/web/20170809014523/http://www.knmu.kharkov.ua/attachments/3659_3008-2015.PDF
10. Державний стандарт України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». URL: <https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2018/ДСТУ%208302%20повний.pdf>
11. Довідник здобувача наукового ступеня : зб. нормат. док. та інф. матеріалів з питань атестат. / упоряд. Ю. І. Цеков; за ред. В. Д. Бондаренко. 5-е вид., випр. і допов. Київ : Толока, 2011. 56 с.
12. Климчук В. О. Математичні методи у психології : навч. посібник для студ. психологічних спеціальностей. Київ : Освіта України, 2009. 288 с.
13. Литвин А. В., Коваль І. С., Яремко Р. Я. Експериментальна психологія : навч. посіб. Львів : ЛДУБЖД, 2023. 316 с.
14. Литвин А. В., Руденко Л. А. Удосконалення підготовки психологів у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / гол. ред. Т. С. Плачинда. Кропивницький : ЛА НАУ, 2021. Вип. 9. С. 63–74.
15. Литвин А., Руденко Л. Напрями модернізації професійної підготовки майбутніх психологів. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки:*

- проблеми та перспективи* : зб. наук. праць. Київ–Львів–Бережани–Гомель, 2021. Вип. 8. С. 18–23.
16. Магістерська робота : метод. реком. для студентів спец. 053 Психологія / укл. І. Галецька, С. Грабовська, Р. Карковська, Н. Пилат ; вид. 3-є, перероб. і допов. Львів : МВЦФФ ЛНУ ім. І. Франка, 2021. 55 с.
 17. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. Київ : КДІП, 1990. 240 с.
 18. Методологія конкретних психологічних досліджень: погляд Одеської наукової школи психології : монографія. Том І. / за заг. ред. Вісковатової Т. П., Луньова В. Є. Донецьк : Норд-прес, 2012. 254 с.
 19. М'ясоїд П. А. Задачі з курсу загальної психології. Київ : Вища школа, 2000. 183 с.
 20. Основи наукових досліджень у психології : метод. посіб. / укл. : О. В. Григор'єва. Чернівці : Рута, 2004. 80 с.
 21. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 12.10.2024).
 22. Руденко В. М., Руденко Н. М. Математичні методи в психології : підручник. Київ : Академвидав, 2009. 384 с.
 23. Руденко Л. А., Литвин А. В. Самостійне навчання та саморозвиток майбутніх психологів у контексті інформатизації суспільства. *Modern approaches to the introduction of science into practice : abstracts of X International scientific and practical conference*, 30–31 March 2020, San Francisco, USA. P. 72–75.
 24. Сергієнко Л. П. Основи наукових досліджень у психології: кваліфікаційні та дипломні роботи : навч. посіб. Київ : Вид. дім «Професіонал», 2009. 240 с.
 25. Сірко Р. І. Методологічні основи підготовки психологів ВНЗ до діяльності в особливих умовах. *Проблеми екстремальної та кризової психології* : зб. наук. пр. Харків, 2015. Вип. 18. С. 210–217.
 26. Сірко Р. І. Професійна підготовка майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби до діяльності в екстремальних умовах : монографія. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2017. 482 с.
 27. Терлецька Л. Г. Основи психодіагностики : навч. посіб. Київ : Главник, 2006. 144 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Факультет психології та соціального захисту
Кафедра практичної психології та педагогіки

ДО ЗАХИСТУ ДОПУЩЕНО

Начальник кафедри практичної
психології та педагогіки

доктор психологічних наук,
професор, полковник служби
цивільного захисту

_____ Роксолана СІРКО

«__» _____ 20__ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему: «ТЕМА РОБОТИ»

Виконала:

здобувачка 4 року навчання _____

форми здобуття першого

(бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності 053 Психологія

освітньо-професійної програми

Екстремальна та кризова психологія

Керівник _____

Рецензент _____

Львів 202_

Додаток Б

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Факультет психології та соціального захисту
Кафедра практичної психології та педагогіки

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 053 Психологія

Освітньо-професійна програма Екстремальна та кризова психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник кафедри практичної психології та педагогіки доктор психологічних наук, професор, полковник служби цивільного захисту

_____ Роксолана СІРКО
«__» _____ 202_ року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу

Здобувачу вищої освіти Прізвище Ім'я По батькові.

1. **Тема роботи:** «_____»,

керівник Ім'я ПРИЗВИЩЕ, посада кафедри практичної психології та педагогіки, науковий ступінь, вчене звання, затверджена наказом ЛДУ БЖД від __ вересня 202_ року № _____.

2. **Термін подання здобувачем роботи:** __ _____ 202_ року.

3. **Вихідні дані до роботи:** Етичний кодекс психолога; Методики психологічної діагностики (психологічні тести); Методичні рекомендації з виконання кваліфікаційних робіт.

4. **Зміст кваліфікаційної роботи** (перелік розділів):

ВСТУП.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ _____
У _____.

1.1. Вихідні методологічні положення та напрями дослідження з проблеми _____ в науковій літературі.

1.2. Характеристика основних понять, особливостей і структури досліджуваного явища _____.

1.3. Аналіз специфіки обстежуваних _____ у контексті проблеми дослідження.

Висновки до першого розділу

Розділ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ _____ у

2.1. Характеристика методів дослідження і критеріїв, на основі яких досліджують групи обстежуваних.

2.2. Комплексне психодіагностичне дослідження проблеми _____.

2.3. Рекомендації щодо напрямів корекційної (консультаційної або тренінгової) роботи.

Висновки до другого розділу.

ВИСНОВКИ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

ДОДАТКИ.

5. Завдання кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно опрацювати):

1) Виконати аналіз наукової літератури з проблеми ...

2) Провести емпіричні дослідження в групах ...

3) Розробити корекційну (консультаційну або тренінгову) програму для ... (за бажанням здобувача).

4) Підготувати висновки і пропозиції з проведеного дослідження.

6. Перелік емпіричного матеріалу (подається на захист разом із кваліфікаційною роботою): заповнені бланки анкет, тестів, опитувальників, методик, кореляційні таблиці, розрахунки статистичних критеріїв, обчислення тощо, які не увійшли у Додатки.

7. Консультанти розділів роботи: _____ (якщо передбачено).

8. Дата видачі завдання: «__» _____ 202__ р.

9. Календарний план:

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання (для очної форми)	Примітка
1.	Вибір та уточнення теми дослідження	вересень	
2.	Опрацювання наукової літератури	жовтень	
3.	Написання теоретичної частини	листопад	
4.	Добір та адаптування методів дослідження	грудень	
5.	Проведення емпіричного дослідження	січень-лютий	
6.	Оброблення та інтерпретація емпіричного матеріалу	березень	
7.	Розроблення корекційної частини роботи (за бажанням здобувача)	квітень	
8.	Узагальнення результатів роботи. Формулювання висновків	травень	
9.	Підготовка до захисту кваліфікаційної роботи	червень	

Здобувач вищої освіти
Керівник роботи
посада, науковий ступінь,
вчене звання

_____ Ім'я ПРИЗВИЩЕ

_____ Ім'я ПРИЗВИЩЕ

Додаток В

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

Скеровується здобувач вищої освіти _____ до захисту кваліфікаційної роботи за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма Екстремальна та кризова психологія) на тему:

Кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Начальник факультету психології та
соціального захисту
к. і. н., доцент
полковник служби ц. з.

_____ Роман ЛАВРЕЦЬКИЙ
« ____ » _____ 20__ року

Довідка про успішність

_____ за період навчання у навчально-науковому інституті психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, з 202_ до 202_ року повністю виконав(ла) навчальний план за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма Практична психологія) з таким розподілом оцінок: за національною шкалою: відмінно __%, добре __%, задовільно __%. за шкалою ECTS: А __%, В __%, С __%, D __%, E __%.

Фахівець факультету

_____ (підпис)

_____ (ім'я і прізвище)

Відгук керівника кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____

Керівник роботи

посада, науковий ступінь,

вчене звання

«__» _____ 202_ року

Ім'я ПРИЗВИЩЕ

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційну роботу розглянуто.

Здобувач вищої освіти _____ допускається до захисту даної роботи на засіданні екзаменаційної комісії.

Начальник кафедри
практичної психології та
педагогіки, доктор психологічних
наук, професор, полковник
служби цивільного захисту

_____ Роксолана СІРКО
«__» _____ 202_ року

Додаток Г

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

щодо самостійності виконання кваліфікаційної роботи

Перевіrivши кваліфікаційну роботу _____ здобувача четвертого курсу _____ форми здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія (освітньо-професійна програма Екстремальна та кризова психологія), з використанням системи _____, визначено частку оригінальності тексту в кваліфікаційній роботі на тему: « _____ » _____ », яка складає _____ %.

Кваліфікаційна робота може бути представлена до захисту в Екзаменаційну комісію кафедри практичної психології та педагогіки факультету психології та соціального захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, виконана самостійно і не містить елементів академічного плагіату (копіїляції). Всі запозичення з друкованих та електронних джерел мають відповідні посилання та цитування, оформлені відповідно до чинних правил.

Доцент кафедри ППтаП _____

Ім'я ПРІЗВИЩЕ

Додаток Д

РЕЦЕНЗІЯ на кваліфікаційну роботу

Здобувач _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність і група _____

Тема _____

Обсяг кваліфікаційної роботи:

— кількість сторінок роботи _____

— кількість додатків _____

Короткий зміст кваліфікаційної роботи та ухвалених рішень

Висновок про відповідність кваліфікаційної роботи поставленим завданням _____

Характеристика розділів, оцінка їх якості, ступінь відповідності останнім досягненням науки _____

Перелік позитивних якостей кваліфікаційної роботи

Перелік основних недоліків і помилок _____

Загальний відгук про роботу та підготовленість випускника
до виконання професійних обов'язків _____

Оцінка кваліфікаційної роботи _____

«___» _____ 20__ р.

Рецензент: посада,
науковий ступінь, вчене звання

_____ *Ім'я ПРІЗВИЩЕ*

Додаток Е

Начальнику факультету
психології та соціального
захисту
к. і. н., доценту
полковнику служби
цивільного захисту
Роману ЛАВРЕЦЬКОМУ

ЗАЯВА

щодо самостійності виконання кваліфікаційної роботи

Я, _____,
здобувач четвертого року навчання _____ форми здобуття першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти підтверджую, що моя
кваліфікаційна робота на тему: «_____»

_____»
виконана самостійно і не містить елементів академічного плагіату. Усі
запозичення з друкованих та електронних джерел, а також із
захищених раніше кваліфікаційних робіт, науково-дослідницьких
робіт, кандидатських і докторських дисертацій мають відповідні
посилання та цитування, оформлені відповідно до чинних правил.

Я ознайомлений(а) з чинним положенням «Про академічну
доброчесність та етику академічних взаємовідносин у Львівському
державному університеті безпеки життєдіяльності» щодо запобігання
та виявлення явищ академічної недоброчесності, згідно з яким,
виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску кваліфікаційної
роботи до захисту та застосування дисциплінарних заходів.

«__» _____ 202_ року _____ Ім'я ПРІЗВИЩЕ

Додаток Ж

Приклади оформлення бібліографічного опису в Списку використаних джерел

Законодавчі та нормативні документи

Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.

Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 12.12.2024).

Монографія

Модельовання педагогічного процесу та психологічного супроводу підготовки фахівців ризиконебезпечних та інших професій : монографія / за ред. М. С. Ковалю, А. В. Литвина. Львів : ЛДУБЖД, 2023. 396 с.

Сірко Р. І. Професійна підготовка майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби до діяльності в екстремальних умовах : монографія. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2017. 482 с.

Підручник, посібник

Баклицький І. О., Сірко Р. І. Експериментальна психологія. Практикум. Львів : ЛДУ БЖД, 2011. 112 с.

Екстремальна психологія : підручник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Харків : УЦЗУ, 2007. 502 с.

Литвин А. В., Коваль І. С., Яремко Р. Я. Експериментальна психологія : навч. посіб. Львів : ЛДУБЖД, 2023. 316 с.

Статті, включені до наукометричних баз Scopus, Web of Science

Nenko Yu., Orendarchuk O., Rudenko L., Lytvyn A. Anti-crisis management in higher education institutions of Ukraine during the Covid-19 pandemic. *Revista Brasileira de Educação do Campo / Brazilian Journal of Rural Education*. 2021. V. 6. DOI: <http://dx.doi.org/10.20873/uft.rbec.e12838>

Popovych I., Tkach T., Sirko R., Rudenko L., Sokolova H., Slobodianyk V., Blynova O. Research on mental states of anxiety of first-year cadets of the university of life safety. *Revista inclusiones : Revista de humanidades y ciencias sociales*. 2020. Vol. 7. Número Especial. P. 264–278. URL: <http://eKhSUIR.kspu.edu/123456789/11877> WOS : 000572971200024.

Стаття в періодичному виданні (науковому журналі)

Козяр М. М., Литвин А. В. Особливості підготовки фахівців цивільного захисту до діяльності в надзвичайних ситуаціях. *Вісник ЛДУБЖД*. 2017. Вип 15. С. 199–208.

Стаття в продовжуваному виданні (збірнику наукових праць)

Сірко Р. І. Методологічні основи підготовки психологів ВНЗ до діяльності в особливих умовах. *Проблеми екстремальної та кризової психології* : зб. наук. пр. Харків, 2015. Вип. 18. С. 210–217.

Яремко Р. Я. Дослідження професійної мотивації майбутніх рятувальників. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи* : зб. наук. праць. Северодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. № 3 (56). Т. 2. С. 354–362.

Електронний ресурс

Стратегія реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 січня 2017 р. № 61-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/61-2017-%D1%80> (дата звернення: 15.01.2024).

Botkin J. No Limits to Learning : Bridging the Human Gap. A Report to the Club of Rome. Oxford, ect. : Pergamon press, 1979. URL: <http://elmandjra.org/limits.pdf>. (дата звернення: 18.10.2023).

Дисертація

Клименко О. Є. Становлення життєвої перспективи особистості в ситуації набутої інвалідності : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Львівський національний університет. Львів, 2017. 240 с.

Автореферат

Стельмах О. В. Психологічні умови формування професійної Я-концепції майбутніх рятувальників : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Острог, 2016. 20 с.

Конівіцька Т. Я. Формування риторичної компетентності майбутніх психологів у закладах вищої освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Львів, 2020. 206 с.

Збірник наукових праць (без автора)

Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. / за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. Київ ; Львів : ЛДУ БЖД, 2017. Вип. 5. 400 с.

Перекладне видання

Харві С. Діяти як переможець, думати як переможець / пер. з англ. Київ : ВГ КМ-БУКС, 2016. 224 с.

Видання іноземною мовою

Stanyer P. Guide to investment strategy: How to understand markets, risk, rewards and behaviour. London : Profile Books Ltd, 2006. 250 p.

Матеріали конференції

Руденко Л. А. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців у контексті гуманістичної парадигми освіти. *Особистість в екстремальних умовах* : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 12 травня 2017 р. Львів, 2017. С. 99–101.

Lytvyn A., Solov'ev V. Learner-Centered Approach in Teacher Education. *Forming and Qualitative Development of Modern Educational Systems* : Materials digest of the LXIV International Research and Practice Conference. London, September 26 – October 01, 2013. London : IASHE, 2013. P. 74–79.

Архівні документи

Наукове товариство ім. Шевченка. *Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України*. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.

Стандарти

Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» : наказ 250 МОН від 24.04.2019 р. № 564. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/053-psikhologiya-mag.pdf> (дата звернення: 15.07.2023).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	6
1.1. Вибір теми кваліфікаційної роботи.....	7
1.2. Написання кваліфікаційної роботи.....	10
2. СТРУКТУРА І ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	12
3. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	20
3.1. Загальні вимоги.....	20
3.2. Нумерація.....	22
3.3. Ілюстрації.....	22
3.4. Таблиці.....	24
3.5. Правила подання формул.....	25
3.6. Правила цитування та посилання на використані джерела.....	26
3.7. Оформлення Списку використаних джерел.....	26
3.8. Оформлення Додатків.....	26
4. ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	27
4.1. Підготовка до захисту кваліфікаційної роботи.....	27
4.2. Процедура захисту кваліфікаційної роботи.....	30
4.3. Оцінювання кваліфікаційної роботи.....	33
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	36
ДОДАТКИ.....	38
Додаток А. Титульний лист.....	38
Додаток Б. Завдання на кваліфікаційну роботу.....	39
Додаток В. Подання голові екзаменаційної комісії.....	42
Додаток Г. Експертний висновок.....	44
Додаток Д. Рецензія на кваліфікаційну роботу.....	42
Додаток Е. Заява щодо самостійності виконання роботи.....	44
Додаток Ж. Приклади оформлення бібліографічного опису.....	45
ЗМІСТ.....	51

